

**ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

БУЖДИГАНЧУК ЄВДОКІЯ ЮРІЇВНА

УДК 343.98: 343.131

**РОЗСЛІДУВАННЯ СУТЕНЕРСТВА,
ВЧИНЕНОГО ОРГАНІЗОВАНОЮ ГРУПОЮ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор
ЧАПЛИНСЬКИЙ Костянтин Олександрович,
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, завідувач кафедри
криміналістики, судової медицини та психіатрії.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України
СТРЕЛЬБИЦЬКИЙ Микола Павлович,
Національна академія Служби безпеки України,
головний науковий співробітник
науково-організаційного центру;

кандидат юридичних наук, доцент
ЗАРУБЕЙ Вікторія Володимирівна,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри досудового розслідування
навчально-наукового інституту № 1.

Захист відбудеться «27» серпня 2020 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.142.05 ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у Міжнародному бібліотечно-інформаційному центрі ім. Ярослава Мудрого ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

Автореферат розіслано «27» липня 2020 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Ю. П. Тимошенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах розвитку української держави, реформування певних її інституцій відбуваються політичні і соціально-економічні зміни усіх сфер суспільного життя, які потребують укріплення та забезпечення законності, правопорядку та високих моральних принципів і цінностей громадян. Державотворення відбувається в Україні відповідно до євроатлантичного вектору розвитку та з імплементацією належних норм міжнародних законодавчих актів. Важливим засобом забезпечення вказаної діяльності залишається ефективне функціонування правоохоронних органів. Адже введення в обіг відповідних правових норм вимагає від держави як забезпечення їх реалізації, так і притягнення до відповідальності осіб, які їх порушують. Одним із найбільш небезпечних діянь у сфері моральності є сутенерство. Коли це кримінальне правопорушення вчинюється організованою групою (далі – ОГ), то наслідки можуть бути вкрай негативними. Це зумовлено тим, що до злочинів залучається значна кількість осіб, зокрема, для організації злочинної діяльності та вчинення різноманітних супутніх кримінально караних діянь (втягнення неповнолітніх у заняття проституцією, створення місць розпусти, звідництво тощо). Тому дослідження питань криміналістичного забезпечення розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою, є надзвичайно важливим на сучасному етапі розвитку нашого суспільства. За даними Генеральної прокуратури України щодо стану злочинності в Україні, за останні роки було внесено до ЄРДР заяв та повідомлень про вчинення сутенерства групою осіб: у 2013 р. – 36 фактів, 2014 р. – 47, 2015 р. – 42, 2016 р. – 30, 2017 р. – 41, 2018 р. – 44, 2019 р. – 72, за І квартал 2020 р. – 17. Більшість з визначених діянь вчинювались ОГ, крім того, приблизно у 30 % з них не було складено обвинувальних актів. Завдяки застосовуванню різноманітних сучасних технологій (мережі Internet, мобільних телефонів), злочинні групування вдосконалюють свою діяльність та знаходять новітні способи вчинення злочинів.

Використання лідерами кримінальних групувань корумпованих зв'язків в органах влади й управління, правоохоронних органах надає злочинній діяльності більш тривалий та латентний характер. Лише у 7 % лідери злочинних груп притягувалися до кримінальної відповідальності, що свідчить про стійкість ОГ та досить розгалужену ієрархічну систему надання послуг інтимного характеру.

Однак визначити справжні розміри організованої злочинності у зазначеній «сфері послуг» досить складно, адже більшість випадків їх учинення залишаються латентними. Означене актуалізує низку питань у сфері виявлення та розслідування сутенерства, вчиненого ОГ, що породжує уникнення злочинцями відповідальності за свої діяння. Тому діяльність підрозділів Національної поліції України у цьому напрямі потребує певних коригувань з урахуванням сучасних потреб практики та сучасних форм і методів протидії злочинній діяльності у сфері моральності.

Наукове підґрунтя дисертаційного дослідження становлять основоположні роботи вчених, які зробили суттєвий внесок у розробку методики розслідування кримінальних правопорушень, зокрема: Л. І. Аркуші, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна,

В. М. Бикова, В. І. Боярова, М. М. Гапановича, О. І. Гурова, В. Г. Дрозд, В. В. Зарубей, А. В. Іщенко, Н. С. Карпова, А. М. Кислого, В. О. Коновалової, М. В. Корнієнка, В. І. Кулікова, В. І. Литвиненка, Є. Д. Лук'янчикова, О. Л. Мусієнка, В. Л. Ортинського, М. І. Порубова, М. В. Салтевського, М. П. Стрельбицького, В. В. Тіщенко, К. О. Чаплинського, Л. Д. Удалової, Ю. М. Чорноус, С. С. Чернявського, В. Ю. Шепітька, М. П. Яблокова та інших.

Проблеми кримінально-правової характеристики, криміналістичного та кримінально-процесуального забезпечення розслідування злочинів проти моральності у своїх роботах досліджували такі вчені, як: А. В. Вавриш, О. В. Дикий, М. С. Дмитрієв, Р. А. Запорожець, С. Г. Кулик, В. О. Малярова, В. Ю. Мосяженко, А. В. Микитчик, Р. М. Мрочко, В. С. Соловійов, О. М. Федик, С. А. Циркун, Г. М. Чернишов, Т. А. Шевчук, К. В. Шибанова та інші.

З-поміж останніх праць з проблематики розслідування злочинів проти моральності можна виокремити такі роботи: К. Ю. Назаренко «Розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом» (м. Дніпро, 2016 р.); М. В. Куратченка «Розслідування сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією» (м. Дніпро, 2017 р.); В. О. Лазарева «Криміналістична характеристика та особливості розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства» (м. Дніпро, 2019 р.); Д. Є. Кирюхи «Розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом» (м. Київ, 2019 р.).

Водночас, незважаючи на важливість зазначених робіт, окремі особливості розслідування сутенерства, вчиненого ОГ, не були досліджені у вказаних працях. Зокрема, обов'язковим для дослідження є питання структури організованої групи, її ієрархії та функцій окремих її членів. Крім того, через постійні зміни у законодавстві, низка положень певною мірою втратила свою актуальність, а окремі аспекти цієї проблематики потребують удосконалення й подальшого розвитку. Враховуючи організований характер кримінальних правопорушень досліджуваної категорії, потребують удосконалення питання міжнародного співробітництва і протидії розслідуванню правоохоронних органів у цій сфері. Недослідженими залишаються й особливості розслідування із застосуванням тактичних прийомів та комплексів СРД та НСРД тощо. Вказані фактори у своїй сукупності окреслили актуальність визначеної проблематики, її наукову, теоретичну та практичну значущість та зумовили вибір теми наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності Національної поліції України на період 2015–2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 р. № 275; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015; Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21.10.2011 р. № 1000/2011; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, що затверджені на загальних зборах Національної академії правових наук

України 03.03.2016 р.; Переліку перспективних напрямів кандидатських і докторських дисертацій за юридичними спеціальностями, схвалених рішенням президії Національної академії правових наук України від 18.10.2013 р. № 18/11); Загальних напрямів наукових досліджень ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» на 2016–2020 рр.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у вирішенні конкретного наукового завдання з розробки методики розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою.

Для реалізації зазначеної мети, необхідно вирішити такі *завдання*:

- виокремити структуру криміналістичної характеристики сутенерства, вчиненого організованою групою, визначивши основні її елементи;
- систематизувати типові способи вчинення досліджуваного кримінального правопорушення;
- розкрити зміст обстановки та слідової картини сутенерства;
- визначити структуру організованої групи та криміналістично суттєві ознаки її членів;
- сформувати коло обставин, які підлягають встановленню при розслідуванні сутенерства, вчиненого організованою групою;
- систематизувати типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування;
- охарактеризувати організаційно-тактичне забезпечення допиту підозрюваного, потерпілого та свідка;
- визначити особливості проведення слідчого експерименту.

Об'єктом дослідження є кримінальні процесуальні відносини, що виникають у діяльності правоохоронних органів під час розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою.

Предмет дослідження – розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою.

Методи дослідження. Методологічна основа дисертації ґрунтується на наявних методах загальнонаукового та конкретно-галузевого характеру, які використано з урахуванням мети і завдань дослідження, об'єкта та предмета.

Формально-логічні методи застосовано при вивченні матеріалів кримінальних проваджень, нормативних актів, наукових положень та концепцій, що становлять предмет дослідження (розділи 1, 2, 3). *Формально-юридичний та порівняльно-правовий методи* – під час аналізу норм чинного кримінального процесуального законодавства України та інших країн, наукових категорій, дефініцій і підходів, їх співставлення з метою аргументації висновків і пропозицій (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 3.1–3.2). *Системно-структурний метод* застосовано для формулювання структури криміналістичної характеристики сутенерства, а також класифікації способів злочину та структуризації злочинної групи (розділ 1). *Функціональний метод* дав змогу здійснити систематизацію типових слідчих ситуацій розслідування (підрозділ 2.1), а також формулювання особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій (розділ 3). *Соціологічний метод* реалізовано при анкетуванні працівників прокуратури, слідчих, оперативних й експертних підрозділів МВС України (підрозділи 1.2–

1.4, розділи 2 і 3). *Документальний та статистичний методи* використано для аналізу статистичних і емпіричних даних з наведеної проблематики (підрозділи 1.2–1.4, розділи 2 і 3) та дали змогу визначити прогалини у тактичному забезпеченні проведення процесуальних дій (розділ 3). На основі *синтезу* сформульовано загальні висновки й пропозиції.

Емпіричну основу дослідження становлять результати узагальнення оперативної, слідчої та судової практики протягом 2010–2020 рр. Розглянуто матеріали 154 кримінальних справ та 79 кримінальних проваджень з проблематики дослідження (Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Львівської, Одеської, Херсонської областей та м. Києва); дані офіційної статистичної звітності Генеральної прокуратури та МВС України за 2012–2020 рр.; зведені результати опитувань 159 працівників прокуратури, 239 слідчих, 304 працівників оперативних підрозділів та 58 працівників експертних установ МВС України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є одним із перших у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням методики розслідування сутенерства, вчиненого ОГ, в якому сформульовано низку наукових положень і рекомендацій, зокрема:

вперше:

– виокремлено типові ситуації початкового етапу розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою, у зміст яких покладено відомості про злочинну подію та особу, яка його вчинила, а також джерело інформації, з якого стало відомо про вчинене кримінальне правопорушення. До основних типових ситуацій віднесено такі: 1) отримано інформацію про здійснення сутенерства; сутенерів затримано на місці події; наявна достатня доказова база, що вказує про конкретні обставини злочину; встановлено структуру ОГ; пред'явлено підозру; злочинці співпрацюють зі слідством та свідчать про організатора (лідера) злочинної групи; 2) сутенерів затримано під час проведення комплексу заходів за «гарячими слідами»; наявна певна інформація стосовно факту й обставин сутенерства, але доказів недостатньо для повідомлення про підозру; злочинці відмовляються співпрацювати зі слідством, висувують неправдиві алібі; 3) наявна певна інформація щодо обставин здійснення сутенерства, є потерпілий і свідки, зібрано матеріальні сліди злочину, особу злочинців (сутенера) встановлено, але переховуються від правоохоронних органів; 4) наявна обмежена інформація стосовно факту й обставин злочину, є потерпілий, свідки відсутні, особу злочинців (сутенера) не встановлено;

– виділено типову структуру ОГ, що здійснює сутенерство, яка має такі складові: 1) *лідер (організатор) групи*; 2) *особи, які утримують місце розпусу* (координатори, адміністратори місць для надання інтимних послуг); 3) *особи, які здійснюють пошук й добір осіб для заняття проституцією* (вербувальники); 4) *особи, які надають інтимні послуги*; 5) *допоміжний персонал* – особи, які забезпечують безпеку діяльності ОГ (охоронці), отримують замовлення і розподіляють між клієнтами повій (диспетчер), акумулюють одержані кошти (бухгалтер, «утримувач каси»), супроводжують повій (водій), виготовляють

буклети й візитівки з відповідними телефонами та розповсюджують їх через соціальні мережі (редактор, блогер), здійснюють медичний огляд повій (лікар); 6) *технічний персонал* – особи, які здійснюють прихований відеозапис (фотозйомку) надання інтимних послуг, з метою подальшої компрометації, дискредитації або шантажування клієнтів; 7) *особи, які забезпечують виїзд повій за кордон* (супроводження «VIP-клієнтів», певних «делегацій», виїзні приватні вечірки); 8) *особи, які здійснюють прикриття злочинної діяльності ОГ* (корумповані представники органів влади і управління, правоохоронних органів);

– запропоновано класифікацію *типових місць* злочину, зокрема: *безпосереднього надання інтимних послуг* – спортивно-оздоровчі центри (спра-комплекси, масажні кабінети, фітнес-клуби, салони краси), розважальні заклади (нічні клуби, ресторани), місця відпочинку (готелі, апартаменти, бази відпочинку), місця проживання клієнта, транспортні засоби тощо; *перебування повій* (проживання, очікування замовлення, прийому замовлень (офіс диспетчера); *здійснення планування й координації злочинної діяльності ОГ* (офіс директора);

удосконалено:

– інформативне наповнення криміналістичної характеристики сутенерства, вчиненого ОГ, в якій послідовно охарактеризовано такі її елементи, як способи здійснення сутенерства, обстановка правопорушення, слідова картина злочину, особа потерпілого, особа злочинця (організатор і члени ОГ). Визначені елементи у своїй сукупності утворюють інформаційну модель сутенерства, яка сприяє визначенню найбільш доцільних напрямів його виявлення й розслідування;

– систему даних щодо обстановки злочину, з урахуванням часових і просторових умов, об'єктивних й суб'єктивних факторів, в яких відбуваються підготовчі дії та дії з безпосереднього здійснення й приховування сутенерства;

– наукові підходи з приводу систематизації типових способів підготовки, безпосереднього учинення та приховування сутенерства, та вирізнено такі, що найчастіше використовують члени ОГ у процесі злочинної діяльності;

– перелік обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні сутенерства, та доведено, що він є набагато ширшим, аніж обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, і залежить від конкретних слідчих ситуацій, що склалися на початковому або подальшому етапах розслідування;

дістали подальшого розвитку:

– теоретичні доміанти щодо загальних кримінально-процесуальних і криміналістичних наукових категорій, що використовувались у дослідженні (предмет доказування, типові слідчі ситуації, процесуальні дії);

– система типових слідів вчинення сутенерства організованими групами через дослідження матеріальної та ідеальної їх складової;

– наукові положення щодо типових слідчих ситуацій, внаслідок чого з'ясовано, які слідчі ситуації виникають під час розслідування сутенерства, та визначено порядок дій слідчого відповідно до кожної з них;

– пропозиції щодо початку досудового розслідування в контексті оцінки первинної інформації та прийняття обґрунтованого рішення відносно початку провадження за фактом учинення сутенерства організованою групою;

– наукові положення щодо підвищення ефективності проведення окремих слідчих (розшукових) дій, що спрямовані на вилучення інформації з особистісних (допит підозрюваного, потерпілого, свідка; одночасний допит раніше допитаних осіб) та змішаних (слідчий експеримент) джерел.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені й аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки і рекомендації впроваджені та використовуються у:

– *науковій діяльності* – для подальшого удосконалення методики розслідування окремих видів злочинів на базі сформульованих і викладених теоретичних положень, висновків та рекомендацій (Акти впровадження Університету митної справи та фінансів від 30.01.2020 р., Відкритого міжнародного Університету розвитку людини «Україна» від 09.03.2020 р., Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 10.03.2020 р.);

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Організація розслідування кримінальних правопорушень», а також під час підготовки підручників, лекцій і навчально-методичних матеріалів, проведення практичних занять з кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності (Акти впровадження Національної академії внутрішніх справ від 24.02.2020 р., Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 10.03.2020 р., Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» від 11.03.2020 р.);

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності органів прокуратури та оперативних, слідчих й експертних підрозділів Національної поліції України (Акти впровадження Головного управління Національної поліції у Дніпропетровській області від 28.02.2020 р., Дніпропетровського НДЕКЦ МВС від 10.03.2020 р., Управління стратегічних розслідувань у Дніпропетровській області ДСР Національної поліції України від 11.03.2020 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення й висновки дисертації загалом та окремі її аспекти оприлюднено на науково-практичних конференціях, семінарах та круглому столі, зокрема на: науково-практичному семінарі «Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки» (м. Дніпро, 2018 р.); науково-практичному семінарі «Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування» (м. Дніпро, 2019 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути» (м. Дніпро, 2020 р.); Міжнародному науково-практичному круглому столі «Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Київ, 2020 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути» (м. Київ, 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних

відносин» (м. Одеса, 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (м. Харків, 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Львів, 2020 р.).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено в п'ятнадцяти наукових публікаціях за темою дисертації, з яких п'ять – у наукових журналах та збірниках наукових праць, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук, та одна – у періодичному виданні іншої держави; у дев'яти тезах доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах та круглому столі.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 237 сторінок, з них основного тексту – 165 сторінок. Список використаних джерел налічує 276 найменувань і займає 27 сторінок. Чотири додатки розміщено на 45 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено ступінь вивчення проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет; охарактеризовано методи, емпіричне підґрунтя дослідження; сформульовано наукову новизну, розкрито практичне значення одержаних результатів, наведено інформацію про їх апробацію, а також публікації та структуру дисертації.

Розділ 1 «Криміналістична характеристика сутенерства, вчиненого організованою групою» складається з чотирьох підрозділів, в яких висвітлено загальні терміни та структура досліджуваної наукової категорії, а також її елементи.

У *підрозділі 1.1 «Теоретичні засади формування криміналістичної характеристики сутенерства, вчиненого організованою групою»* здійснено узагальнення основних напрямів протидії сутенерству в країнах ЄС та визначено основні положення розвитку зазначеної наукової категорії й сформовано її структуру крізь призму дослідження конкретного правопорушення.

Акцентовано, що нині «секс-індустрію» можна віднести до п'яти найбільш прибуткових сфер злочинної діяльності. Кримінальні групування, які займаються злочинним бізнесом у сфері надання сексуальних послуг, діють майже в усіх країнах світу. На жаль, це спостерігається і в країнах із суворими релігійними правилами й традиціями (ОАЕ, Бахрейн). Значного розвитку набуває такий напрям, як «секс-туризм». Збільшується кількість людей, які намагаються потрапити у країни, де розвинутий секс-бізнес (Таїланд, Китай). Деякі туроператори пропонують 5-зіркові готелі – т. зв. «21+», концепцію яких складають «вільні статеві відносини».

Зосереджено увагу на напрямках протидії проституції в країнах ЄС, які мають неоднорідні погляди стосовно запобігання цьому негативному явищу. Зокрема, у

8 країнах Європи (Австрії, Німеччині, Греції, Латвії, Нідерландах, Туреччині, Угорщині, Швейцарії) проституція повністю легалізована. Проте деякі країни ЄС легалізували індивідуальну проституцію, проте заборонили роботу борделів і сутенерів (Бельгія, Люксембург, Польща, Чехія).

Вказано, що в Україні суспільство до цього питання підходить по-різному. Прихильники легалізації проституції наводять досвід Європи, обґрунтовуючи можливістю наповнити державний бюджет й запобігти соціально-небезпечним хворобам (СНІД, туберкульоз, венеричні захворювання). Інші – звертають увагу на концептуальні засади виховання, релігійні основи, звичаї та норми моралі.

Зазначено, що прийнятною є «скандинавська модель», яка запроваджена у Норвегії, Франції, Швеції, та передбачає відповідальність не тільки «секс-працівниць», але й осіб, які користуються інтимними послугами. Зосереджено увагу на діяльності деяких громадських організацій (*FemUA Nordic Model, Легалайф-Україна*), які займається захистом жінок від комерційного сексу.

Проаналізовано низку наукових поглядів й нормативно-правових актів стосовно основних проблемних питань протидії сутенерству. Встановлено, що поки що недостатньо вивченою залишається проблема сучасної криміналістичної характеристики сутенерства. З огляду на це, більшість опитаних слідчих (89 %) вбачають одним із найбільш перспективних напрямів підвищення ефективності розслідування саме створення системи сталих кореляційних зв'язків.

Розслідування сутенерства є внутрішньовидовою методикою. Надано визначення криміналістичної характеристики та окреслено її структуру, яка складається з таких елементів: спосіб і обстановка злочину, слідова картина, особа потерпілого і злочинця (лідера і членів ОГ). Окреслені складові елементи є взаємопов'язаними та вирізняються чіткою розшуковою спрямованістю, що забезпечує найбільш оптимальне їх використання у процесі розслідування.

У підрозділі 1.2 «Типові способи сутенерства, вчиненого організованою групою» акцентовано, що зазначений елемент є центральним у структурі криміналістичної характеристики злочину.

Відомості про спосіб сутенерства є фактичною базою для висунення й перевірки версій щодо лідера і членів ОГ, та дають змогу встановити обстановку та слідову картину злочину, оскільки для конкретних способів вчинення чи приховання злочину характерні певні види слідів та механізми їх утворення.

На підставі аналізу фундаментальних наукових розробок учених (С. М. Зав'ялова, Г. Г. Зуйкова, М. І. Порубова), доведено, що спосіб злочину необхідно розглядати спільно з його компонентами (підготовка, безпосереднє вчинення та приховування). У провадженнях про сутенерство наявний повноструктурний склад, оскільки переважно (98 %) мають місце елементи підготовки й приховування членами ОГ кримінального правопорушення.

З'ясовано, що лідери ОГ здебільшого застосовували такі *підготовчі заходи* до здійснення сутенерства: створення стійкої ОГ із розгалуженою ієрархічною структурою – 100 %, розроблення плану злочинної діяльності, ознайомлення з ним усіх членів ОГ – 95 %, розподіл функцій між членами ОГ, добір необхідних

учасників – 97 %, розроблення механізму взаємодії між членами ОГ – 84 %, підбір й облаштування приміщення чи іншого місця для розпусти, визначення особи, яка його утримує – 82 %, добір осіб (повій), які згодні за винагороду (на постійній основі) надавати інтимні послуги – 100 %, пошук і створення «бази» клієнтів – 100 %, вжиття заходів щодо розповсюдження інформації з надання інтимних послуг – 37 %, здійснення технічного, фінансового й інформаційного забезпечення функціонування ОГ – 79 %, створення єдиного грошового фонду, визначення «утримувача каси» – 84 %, вироблення заходів з прикриття злочинної діяльності ОГ – 58 %, встановлення корумпованих зв'язків в органах державної влади й управління, правоохоронних органах – 25 %.

Лідери ОГ організовують надання інтимних послуг як для «простих» споживачів (далекобійники, студенти), так і для т. зв. «VIP-персон», йдеться про секс-ескорти, де повії супроводжують клієнтів у закордонних ділових поїздках та відпочинку.

Зосереджено увагу на поширенні інтернет-проституції, коли інтимні послуги клієнтам надаються з використанням web-камер у режимі «on-line» трансляції. Акцентовано на збільшенні кількості порностудій.

Виокремлено *способи приховування* членами ОГ сутенерства: маскуванню цільового призначення місця розпусти (sра-центр, студія краси) і діяльності загалом – 98 %, давання неправдивих свідчень у разі викриття членів ОГ – 92 %, відмова від дачі показань, висунення неправдивого алібі – 64 %, використання компрометуючих матеріалів – 61 %, знищення слідів злочину – 59 %, забезпечення надання інтимних послуг лише «постійним» клієнтам – 57 %, здійснення впливу на свідків і потерпілих – 38 %, використання корумпованих зв'язків в органах влади й управління – 34 %, виїзд членів ОГ (лідера) за межі регіону або країни – 46 %, легалізація (відмивання) доходів, одержаних ОГ – 52 %.

За даними вивчення проваджень, до відповідальності притягуються переважно рядові члени ОГ (повія, звідник, утримувач місця розпусти), що надає діяльності групи більш тривалий характер. Нерідко лідери ОГ до місць розпусти намагаються втягнути політичних діячів, високопосадовців, правоохоронців, громадських діячів – з метою їх подальшої компрометації, шантажування для вирішення необхідних питань та впливу.

У підрозділі 1.3 «Обстановка вчинення сутенерства та слідова картина» здійснено системний аналіз об'єктивних умов, в яких здійснюється звідництво, а також слідів його скоєння.

Досліджено обстановку сутенерства, яка розглядається через сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів й умов матеріальної обстановки, соціально-економічних та соціально-психологічних чинників, просторово-часових характеристик місця і часу, а також особливості впливу непрямих учасників події на процес підготовки, вчинення й приховування правопорушення.

З'ясовано, що сутенерство переважно має чітко виражене місце злочину (87 %). На основі узагальнення матеріалів кримінальних справ і проваджень, запропоновано класифікацію типових місць кримінального правопорушення: безпосереднього надання інтимних послуг – 81 %, перебування повії – 15 %,

здійснення планування й координації злочинної діяльності ОГ – 4 %.

Зосереджено увагу на організації виїзду повій за кордон. За даними МВС України, найбільше українських повій працюють в Польщі, Росії та Туреччині. У борделях країн ЄС, за даними фахівців ООН, інтимні послуги клієнтам надають понад 300 тис. українок.

Встановлено, що більшість злочинів вчинюється ввечері та вночі. Зокрема, залежно від часу надання інтимних послуг, з'ясовано, що близько 37 % послуг надається вночі – з 22 до 6 години, приблизно 52 % – увечері (з 18 до 22 години), 11 % – у ранковий та денний час (з 6 до 18 години).

З огляду на обстановку вчинення сутенерства, визначено слідову картину злочину. Виокремлено типові сліди сутенерства, зокрема: *ідеальні* (сліди-відображення у свідомості), з них: показання підозрюваних – 41 %, свідків – 47 %, потерпілих – 12 %; *матеріальні*: а) *сліди-відображення* (сліди рук, взуття) – 11 %; б) *сліди-предмети* (68 %), з них: документи – 21 %, комп'ютерна техніка та сліди її застосування – 38 %, грошові кошти (банківські рахунки, картки) – 36 %, презервативи, гель-змащувачі для інтимного використання – 78 %, рукописні записи щодо обліку повій та їх клієнтів – 23 %, мобільні телефони (SIM-картки) – 29 %, записи з камер зовнішнього відеоспостереження – 16 %; в) *сліди-речовини* (21 %), з них: біологічного походження – 79 %, хімічного походження – 21 %.

Виокремлено кореляційні зв'язки між способами та слідами сутенерства, а також іншими елементами криміналістичної характеристики.

У підрозділі 1.4 «Криміналістична характеристика особи сутенера та потерпілого» проаналізовано типові криміналістичні ознаки членів злочинної групи, шляхом узагальнення відомостей про їх фізичні, соціально-демографічні та соціально-психологічні ознаки та зосереджено увагу на особі потерпілого.

Сутенер (звідник) – це особа, яка займається організацією проституції, і контролює діяльність повій, забезпечуючи їхній захист, отримуючи при цьому прибуток. За даними вивчення проваджень, сутенерами здебільшого є чоловіки (84 %), лише у 16 % були жінки («мамка», «бордельмаман»).

Зосереджено увагу на функціонально-ієрархічній структурній побудові ОГ. Встановлено, що вивчення особливостей її формування й функціонування, правильне визначення ролі лідера ОГ та конфліктів у середині групи дає змогу прогнозувати поведінку злочинців на досудовому слідстві та вчасно запобігати можливій протидії розслідуванню сутенерства.

Лідер групи безпосередньо координує дії усіх її учасників. За більшістю кримінальних проваджень він поєднував функції як організатора злочинної діяльності, так і утримувача місця розпусти. Допоміжний і технічний персонал переважно не обізнаний про всю структуру та злочинну діяльність групування.

Виокремлено типові ознаки особи сутенера: це здебільшого чоловіки (84 %), віком від 35 до 45 років (47 %), які не мають постійного місця роботи і проживання (36 %), неодружені або розлучені (52 %), мають вищу освіту (64 %), раніше не судимі (68 %), комунікабельні, вміють налагоджувати психологічний контакт. Під час затримання 18 % осіб, які надають інтимні послуги, перебували у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння.

Виокремлено коло осіб, які можуть виступати як потерпілі, зокрема: особи, втягнуті в заняття проституцією шляхом залякування, застосуванням насильства чи шантажування, або ті, які постраждали від протиправних дій. За даними вивчення проваджень, більшість жінок не працюють і не навчаються – 76 %. 24 % повій мають роботу, з них 9 % – працюють на постійній основі, а у 15 % – випадкові заробітки.

З'ясовано, що окрім надання інтимних послуг, лідери ОГ вживають заходів щодо збирання персональних даних потенційних клієнтів. Особливу увагу приділяють керівникам підрозділів прокуратури і поліції, представникам органів влади й управління, політичним діячам та громадським активістам.

Розділ 2 «Організація початкового етапу розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою» складається з двох підрозділів, в яких висвітлено особливості початку досудового розслідування, положення щодо його організації та планування.

У підрозділі 2.1 *«Особливості початку досудового розслідування та коло обставин, що підлягають встановленню»* акцентовано на проблемах початкового етапу розслідування сутенерства, сформовано перелік обставин, які підлягають встановленню. Початкова інформація, яка є підставою для внесення відомостей в ЄРДР за фактом вчинення сутенерства, надходить у правоохоронні органи з таких джерел: а) заяви, листи й повідомлення, що надійшли від громадян (54 %); б) повідомлення працівників установ і організацій (5 %); в) матеріали слідства, виділені з інших кримінальних проваджень (6 %); г) матеріали, отримані під час проведення НСРД та розшукових заходів (35 %). Надано рекомендації щодо оцінки первинної інформації, яка надходить до правоохоронних органів.

Виявлено фактори, що впливають на якість розкриття й розслідування сутенерства. До *об'єктивних* факторів віднесено такі: прихований характер місця розпусти й надання інтимних послуг – 89 %; відсутність свідків й очевидців злочинної події – 57 %; знищення сутенерами слідів, знарядь і засобів злочину (записів з камер відеоспостереження, комп'ютерної техніки) – 64 %; необізнаність рядових членів ОГ про особу лідера і структуру групування – 32 %; активна протидія розслідуванню (використання корумпованих зв'язків, відмова від давання показань, вплив на сумлінних учасників процесу) – 78 %.

Серед *суб'єктивних* факторів виділено такі: поверхнєве проведення окремих процесуальних дій – 83 %; відсутність чіткого планування організації початкового етапу розслідування – 34 %; ігнорування оперативно-розшукової інформації під час встановлення особи лідера ОГ та активних її членів – 52 %; вибіркоче використання спеціальних знань – 65 %; помилки під час аналізу й оцінки наявної інформації та доказів – 36 %. Акцентовано на відсутності профілактичної діяльності з боку правоохоронних органів щодо протидії сутенерству. Зокрема, внаслідок введення карантину у березні 2020 року під час протидії гострій респіраторній інфекції COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, оперативними підрозділами поліції внаслідок «рейдових» заходів, припинено роботу значної кількості закладів, які створено для надання інтимних послуг. З'ясовано коло обставин, які підлягають встановленню.

У підрозділі 2.2 «Алгоритм дій слідчого у типових слідчих ситуаціях початкового етапу розслідування сутенерства» окреслено основні типові слідчі ситуації, що формуються на початковому етапі кримінального провадження, та відповідні програми дій, спрямовані на їх вирішення.

1. *Сутенерів затримано, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини злочину.* За цієї ситуації головним завданням слідчого є збирання інших доказів провини членів ОГ для повідомлення їм про підозру. Для цього необхідно провести окремі СРД, а саме: огляд, освідкування, допит членів ОГ, одночасний допит за участю лідера ОГ, слідчий експеримент. Особливого значення набуває доведення лідерських функцій організатора злочину.

2. *Сутенерів встановлено, але доказів недостатньо для повідомлення про підозру.* У цій ситуації слідчий повинен вижити заходів щодо виявлення осіб, причетних до сутенерства, а також їх зв'язків. Необхідно вилучити записи з камер зовнішнього відеоспостереження, що розташовані як у місці розпусти, так і об'єктах, які розташовані поруч. Особливу увагу потрібно приділити огляду місця надання інтимних послуг, обшуку, допиту повій, клієнтів і адміністратора закладу, осіб, які перевозили й охороняли повій. Важливо виявити осіб, які були обізнані про злочинну діяльність групи, проте виконували незначні функції. Важливого значення набуває і призначення оптимального переліку судових експертиз, що дасть змогу довести причетність певної особи до конкретних дій.

3. *Є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини сутенерства, злочинець відомий, але переховується від слідства.* За цієї ситуації слідчому необхідно провести окремі СРД та НСРД, а саме: допит повій та свідків злочину, обшук за місцем проживання підозрюваного, вжити оптимальних заходів для швидкого затримання членів ОГ за «гарячими» слідами.

4. *Наявна обмежена інформація щодо обставин сутенерства, є потерпілий, свідки відсутні, особу сутенера не встановлено.* Це найбільш складна слідча ситуація, яка визначається потребою максимальної фіксації матеріальних й ідеальних слідів сутенерства, здійснення заходів зі встановлення й розшуку сутенерів та можливих їх співучасників. Важливе значення має якість проведення першочергових СРД і НСРД. Особливе місце займає огляд місця звідництва та виявлених слідів й об'єктів, призначення і проведення низки експертиз. Окрім того, додається комплекс заходів щодо реалізації тактичної операції з виявлення свідків й очевидців сутенерства.

Розділ 3 «Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій» складається з двох підрозділів, в яких охарактеризовано особливості організації і тактики проведення окремих процесуальних дій, зокрема допиту підозрюваного, свідка й потерпілого та слідчого експерименту.

У підрозділі 3.1 «Організація і тактика допиту підозрюваного, потерпілого та свідка» розроблено тактичні рекомендації з проведення допиту членів ОГ та їх лідерів, а також одночасних допитів за їх участю з потерпілими й свідками.

Зосереджено увагу на невідкладності допиту утримувача місця розпусти, сутенера, повій та допоміжного персоналу (бухгалтер, «утримувач каси», водій, вербувальник) після їх затримання, що запобігає узгодженню їх спільної позиції,

висуненню неправдивого алібі, витоку доказової інформації.

Визначено тактичні й психологічні особливості допиту свідків і потерпілих, висвітлено низку питань, які підлягають з'ясуванню. Особливу увагу приділено тактиці допиту осіб, які внаслідок залякування, шантажування, схилення до відпрацювання боргу, утримувалися в місцях надання інтимних послуг. Часто потерпілі й свідки відмовляються давати свідчення, побоюючись розголошення події, що може вплинути на їх сімейні відносини або професійну репутацію.

Приділено увагу одночасному допиту, який проводився у 79 % кримінальних проваджень. Визначено, що одночасний допит між членами ОГ (звідник, «утримувач каси», вербувальник) проводився у – 62 % випадках, сутенером і свідком – 21 %, звідником і потерпілим – 16 %, потерпілими – 1 %.

Виокремлено найбільш ефективні тактичні прийоми одночасного допиту: використання суперечностей в ОГ (між сутенером і повією, лідером і утримувачем місця звідництва), деталізація показань членів ОГ, втягнення допитуваних у суперечку для виявлення нових обставин сутенерства. Акцентовано увагу на необхідності використання відеозапису під час допиту лідера ОГ. З'ясовано основні тактичні помилки, яких припускаються слідчі під час допиту.

У підрозділі 3.2 «Особливості проведення слідчого експерименту» на основі порівняльного аналізу наукових поглядів учених (Р. С. Белкіна, В. А. Очеретяного, В. Ю. Шепітька), розглянуто комплекс дій та заходів, спрямованих на вирішення задач вказаної процесуальної дії. Експеримент має важливе значення як метод перевірки й уточнення доказової інформації та отримання нових самостійних доказів, які часто мають вирішальне значення.

Встановлено, що у справах про сутенерство експеримент проводився з метою: усунення суперечностей у показаннях підозрюваних (повії, утримувача місця розпусти) – 84 %, визначення меж поінформованості осіб, які виконували другорядні функції в групі (водій, охоронець), про злочинну подію – 69 %, закріплення раніше отриманих показань – 97 %, отримання нових доказів – 35 %.

Зосереджено увагу на організаційно-підготовчих заходах процесуальної дії як до виїзду на місце слідчого експерименту, так і після прибуття на місце його проведення. Розкрито основні тактичні умови слідчого експерименту. З'ясовано, що важливим його тактичним завданням є виявлення відповідності усіх фактів (епізодів) злочинної діяльності показанням свідків, які надали інформацію про подію, а також осіб, які безпосередньо є членами організованого групування.

Встановлено, що експериментальні дії проводилися переважно за участю рядових членів ОГ (повії, звідники, утримувачі місць розпусти, водії) – 83 %, за участю лідера (організатора злочину) – лише у 3 %.

Обґрунтовано важливість попереднього допиту осіб, свідчення яких перевіряються, що дає змогу: сформулювати обставини, що підлягають перевірці (94 %); виявити мотиви погодження членів ОГ на участь в експерименті (28 %); окреслити коло завдань, що підлягають з'ясуванню (87 %). Часто члени ОГ погоджуються на участь в експерименті для негативного впливу на сумлінних учасників процесу – 51 %, демонстрації заздалегідь розробленого лідером ОГ алібі – 18 %, надання неправдивих свідчень для уникнення покарання – 74 %.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичний аналіз та розв'язання наукового завдання з розробки й наукового обґрунтування методики розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою. Найсуттєвішими результатами дослідження, зокрема, є:

1. Визначено стан розробленості проблем розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою. Сформульовано поняття криміналістичної характеристики сутенерства, виокремлено структуру та визначено основні її елементи, зокрема: спосіб учинення злочину, обстановка злочину, слідова картина, особа потерпілого, особа злочинця (лідера і членів ОГ). Вказані елементи є взаємозалежними і характеризуються сталими кореляційними зв'язками, розшуковою спрямованістю, мають значне інформаційне наповнення, що дає змогу чітко організувати розслідування, висунути правильні версії, вчасно провести невідкладні процесуальні дії та запобігти протидії розслідуванню.

2. Окреслено типові способи сутенерства, вчиненого ОГ, які поєднують заходи з підготовки, вчинення й приховування злочину. Доведено, що в усіх провадженнях наявний повноструктурний склад способу злочинів, адже лідери ОГ завжди застосовують окремі елементи їх підготовки й приховування.

До основних способів здійснення сутенерства віднесено: схилення осіб до роботи у місцях розпусти – 97 %; пошук потенційних клієнтів – 62 %; прийняття замовлень на надання інтимних послуг і направлення повій для їх виконання – 94 %; отримання грошей від клієнтів та (або) повій і ведення їх обліку – 100 %; здійснення охорони повій і вирішення конфліктних ситуацій, що виникають між повіями та їх клієнтами – 13 %; знайомство й організація зустрічей для надання сексуальних послуг – 27 %; здійснення перевезень повій до місць замовлення інтимних послуг – 86 %; координація діяльності сутенерів з метою отримання значних прибутків – 45 %.

Виокремлено способи схилення осіб до надання інтимних послуг. Більшість жінок (95 %), які надають такі послуги, піддаються насиллю – залякування, схилення до відпрацювання боргу, побиття, насильницьке утримування в місцях надання секс-послуг, компрометація та/або шантажування, зґвалтування та груповий секс (без попередньої домовленості).

Визначено типові способи підготовки й приховування сутенерства.

3. З'ясовано зміст обстановки і слідової картини сутенерства. Наведено класифікацію типових місць злочину: *спортивно-оздоровчі центри* – 37 % (spa-комплекси – 18 %, масажні кабінети – 12 %, фітнес-клуби – 4 %, салони краси – 2 %, фотостудії – 1 %); *розважальні заклади* – 11 % (нічні клуби – 9 %, паби – 1 %, ресторани – 1 %); *місця відпочинку* – 28 % (готелі – 7 %, апартаменти – 12 %, бази відпочинку – 9 %); *місця проживання клієнта* – 2 %, (квартири – 1 %, будинки – 1 %); *транспортні засоби* – 3 %; *місця перебування повій* – 15 % (проживання – 2 %, очікування замовлення – 10 %, прийому замовлень – 3 %); *місця організації й координації злочинної діяльності ОГ* – 4 % («офіс директора» – 3 %, місце проживання сутенера або лідера ОГ – 1 %). З'ясовано умови, що сприяють учиненню сутенерства.

Виокремлено вузлові місця, де можуть бути зосереджені сліди злочину: а) місце, де надавалися інтимні послуги; б) місце, де знаходився клієнт; в) місце координації лідером діяльності ОГ; г) місце перебування членів ОГ (сутенера, повії). З урахуванням місця вчинення злочину, виділено такі групи слідів: сліди рук – 11 %, сліди-предмети (комп'ютерна техніка, гроші, засоби для інтимного використання) – 68 %, сліди крові та інших органічних речовин – 21 %.

4. Сформовано типову структуру ОГ, що здійснює сутенерство, та визначено криміналістично значущі ознаки її членів. Встановлено, що більшість ОГ мають таку структуру: а) організатор (лідер) групи; б) особи, які утримують місця розпусти (адміністратори місць для надання інтимних послуг); в) особи, які здійснюють пошук осіб для заняття проституцією; г) особи, які надають інтимні послуги; ґ) допоміжний персонал – особи, які забезпечують безпеку діяльності ОГ, отримують замовлення і розподіляють між клієнтами повій, акумулюють одержані кошти, супроводжують повій, здійснюють медичний огляд повій; д) технічний персонал – особи, які здійснюють прихований відеозапис надання інтимних послуг з метою подальшої компрометації, дискредитації або шантажування клієнтів; е) особи, які забезпечують виїзд повії за кордон; є) особи, які здійснюють прикриття злочинної діяльності кримінального групування.

Акцентовано на збільшенні в Україні громадських організацій (Amnesty International, FemUA Nordic Model), що створюються для протидії легалізації проституції і просування шведської моделі криміналізації покупців проституції.

5. Сформовано коло обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні сутенерства: наявність факту вчинення сутенерства; джерело надходження інформації про сутенерство; чи дійсно сутенерство вчинене ОГ і у чому саме полягали звідницькі дії; структура ОГ та характеристика особи лідера; розподіл злочинних ролей і закріплення функцій в ОГ; відомості про осіб, які утримують місця розпусти; дані про осіб, які надають інтимні послуги; наявність допоміжного і технічного персоналу; способи втягнення у заняття проституцією; обставини, що характеризують осіб, які брали участь у сутенерстві, та підтверджують винуватість кожного з членів ОГ; тривалість й територіальність діяльності ОГ; обстановка, в якій відбувалися злочинні дії; наявність відеозапису надання інтимних послуг; способи підготовки до злочинів та приховування діяльності ОГ; наявність фактів учинення інших правопорушень; причини й умови, що сприяли сутенерству; наявність корумпованих зв'язків.

6. Систематизовано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування сутенерства: а) сутенерів затримано, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини злочину, виявлено структуру ОГ, особу лідера встановлено, більшість членів ОГ співпрацюють зі слідством (18 %); б) злочинців встановлено, наявна певна інформація про обставини злочину, але доказів недостатньо для повідомлення про підозру, члени ОГ відмовляються від дачі показань, висувають неправдиві алібі (47 %); в) наявна інформація про обставини сутенерства, є потерпілий і свідки, зібрано матеріальні сліди злочину, сутенера встановлено, але переховується від слідства й суду (26 %); г) наявна обмежена інформація щодо обставин сутенерства, є потерпілий, свідки відсутні, особу сутенера не

встановлено (9 %). Відповідно до типових слідчих ситуацій та побудованих на їх основі слідчих версій, визначено основні напрями розслідування.

7. Охарактеризовано організаційно-тактичне забезпечення допиту підозрюваного, потерпілого та свідка. У справах про сутенерство допит підозрюваних завжди відбувається у конфліктних ситуаціях. При допиті членів групи, які відносяться до *стійкого типу особи злочинця* (сутенер, бухгалтер, адміністратор), має місце відмова або надання неправдивих показань, висунення неправдивого алібі. Зважаючи на це, слідчому доцільно використовувати такі тактичні прийоми: створення напруги – 87 %, швидкий темп допиту – 56 %, створення уявлення про інформованість слідчого – 74 %, використання фактору раптовості – 28 %, пред'явлення речових доказів – 93 %, використання конфліктів і суперечностей в ОГ – 41 %, застосування відеозапису – 23 %. Допит *злочинця ситуативного типу* (вербувальник, повія, водій, охоронець) супроводжується відмовою або даванням нечітких показань, психологічними й нервовими зривами. У такій ситуації ефективними є й інші прийоми, а саме: встановлення психологічного контакту – 100 %, викладення показань у формі вільної розповіді – 91 %, актуалізація забутого у пам'яті допитуваного – 29 %, розповідь про ймовірний розвиток події – 13 %, пред'явлення доказів – 95 %, спостереження за поведінкою допитуваного – 39 %. Виявлено високу ефективність одночасних допитів членів злочинного групування (сутенера, утримувача місця розпусти, вербувальника, повії), адже у 47 % випадках суперечності було усунуто.

8. Визначено особливості проведення слідчого експерименту. На підставі узагальнення слідчої практики, виокремлено тактичні помилки, що допускають слідчі під час проведення експерименту: відсутність психологічного контакту з підозрюваним (сутенер, повія) – 87 %, порушення тактичних умов щодо послідовності дій при проведенні експерименту – 67 %, проведення експерименту одночасно за участю двох підозрюваних – 12 %, відсутність технічних засобів фіксації процесуальної дії – 36 %, затягування з проведенням експерименту – 14 %, порушення правил добору понять – 9 %.

Для вчасного запобігання можливій протидії та вирішення конфліктних ситуацій слідчого експерименту (29 %), запропоновано такі тактичні прийоми: встановлення й підтримання психологічного контакту з усіма учасниками експерименту – 91 %, проведення експерименту з кожним членом ОГ (лідером), свідком або потерпілим окремо – 68 %, надання підозрюваними показань з упередженням – 100 %, співставлення дій і показань усіх учасників експерименту з фактичною обстановкою на місці події – 97 %, спостереження за поведінкою учасників слідчого експерименту – 42 %.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Буждиганчук Є.Ю. До питання типових слідчих ситуацій при розслідуванні сутенерства, вчиненого організованою групою. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2 (23). Том 3. С. 283–287.

2. Буждиганчук Є.Ю. Підготовчий етап проведення слідчого експерименту під час розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. Вип. 6. Том 2. С. 31–35.

3. Буждиганчук Є.Ю. Алгоритми дій працівників правоохоронних органів під час розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою. *Збірник наукових праць «Науковий вісник публічного та приватного права»*. 2019. Випуск 5. Т. 1. С. 229–234.

4. Буждиганчук Є.Ю. Поняття та система криміналістичної характеристики сутенерства, вчиненого організованою групою. *Науковий журнал «Visegrad Journal on Human Rights» («Пан'європейський університет» Словачької Республіки)*. 2020. № 1. (Volume 3). С. 12–16.

5. Буждиганчук Є.Ю. Обстановка вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики сутенерства, вчиненого організованою групою. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: науковий журнал*. 2020. № 1. С. 238–244.

6. Буждиганчук Є.Ю. Особливості проведення допиту при розслідуванні сутенерства, вчиненого організованою групою. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2020. № 1. С. 213–217.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Буждиганчук Є.Ю. Обставини, що підлягають встановленню під час розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою. *Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки: матеріали наук.-практ. семінару* (м. Дніпро, 16 трав. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 192–196.

8. Буждиганчук Є.Ю. Структура організованої групи, що вчинює сутенерство. *Актуальні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: матеріали наук.-практ. семінару* (м. Дніпро, 24 трав. 2019 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 233–236.

9. Буждиганчук Є.Ю. Окремі аспекти проведення допиту при розслідуванні сутенерства, вчиненого організованою групою. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути: тези доп. І Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Дніпро, 6–7 лютого 2020 р.). Дніпро, 2020. Т. 1. С. 161–164.

10. Буждиганчук Є.Ю. Проведення слідчого експерименту під час розслідування сутенерства, учиненого організованою групою. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу* (м. Київ, 19 лютого 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 160–163.

11. Буждиганчук Є.Ю. Окремі аспекти початкового етапу розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути: тези доп. ІІ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Київ, 10 берез. 2020 р.); Наукова платформа Open Science Laboratory. Київ, 2020. С. 12–16.

12. Буждиганчук Є.Ю. До питання побудови криміналістичної характеристики сутенерства, вчиненого організованою групою. *Міжнародна та*

національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13 берез. 2020 р.). Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутрішніх справ, 2020. С. 353–354.

13. Буждиганчук Є.Ю. Деякі аспекти криміналістичного аналізу обстановки вчинення сутенерства організованою групою. *Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 13–14 берез. 2020 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 122–125.*

14. Буждиганчук Є.Ю. Деякі аспекти способу вчинення сутенерства організованою групою. *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 берез. 2020 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 129–133.*

15. Буждиганчук Є.Ю. Обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні сутенерства, вчиненого організованою групою. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 20–21 берез. 2020 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 131–134.*

АНОТАЦІЯ

Буждиганчук Є. Ю. Розслідування сутенерства, вчиненого організованою групою. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом». – Київ, 2020.

У дисертації на монографічному рівні досліджено теоретичні й практичні особливості тактичного забезпечення розслідування сутенерства, вчиненого ОГ. За допомогою наукового аналізу, сформульовано поняття криміналістичної характеристики сутенерства, визначено сутність зазначеної наукової категорії, а також охарактеризовано її складові елементи: спосіб і обстановка злочину, слідова картина, особа потерпілого та злочинця. Окреслено типові способи підготовки, безпосереднього вчинення й приховування сутенерства. Доведено, що у більшості випадків наявний повноструктурний склад способу, адже в усіх випадках сутенери застосовують окремі елементи підготовки й приховування.

Розглянуто обстановку через сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів й умов матеріальної обстановки, просторово-часових характеристик місця та часу. Досліджено слідову картину сутенерства. Виокремлено структуру злочинного групування, з'ясовані криміналістично значущі ознаки групи та її членів (виконавців, організаторів злочину), надано характеристику особі потерпілого.

Висвітлено особливості організації та планування розслідування сутенерства, вчиненого злочинною групою. Визначено особливості початкового етапу розслідування, сформовано перелік обставин, що підлягають встановленню. Запропоновано типові слідчі ситуації, що формуються на початковому етапі провадження, та відповідні програми дій, спрямовані на їх вирішення.

Здійснено системний аналіз тактичних основ забезпечення розслідування сутенерства. Розроблено практичні рекомендації з організації й тактики

проведення допиту підозрюваного, свідка та потерпілого, а також слідчого експерименту. Виокремлено тактичні помилки, яких припускаються слідчі під час проведення процесуальних дій. Сформульовано низку конкретних пропозицій та рекомендацій, спрямованих на удосконалення практики розслідування злочинів проти моральності, уточнено окремі наукові категорії.

Ключові слова: сутенерство, звідництво, організована група, проституція, місце розпусти, криміналістична характеристика, досудове розслідування, слідча ситуація, слідча версія, слідчі (розираючі) дії, тактика, допит, слідчий експеримент.

АННОТАЦІЯ

Буждиганчук Е. Ю. Расследование сутенерства, совершенного организованной группой. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09. – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – ЧАО «Высшее учебное заведение «Межрегиональная Академия управления персоналом». – Киев, 2020.

В диссертации на монографическом уровне исследованы теоретические и практические особенности тактического обеспечения расследования сутенерства, совершенного организованной группой, а также охарактеризованы основные элементы криминалистической характеристики уголовного правонарушения.

На основе научного анализа раскрыто понятие криминалистической характеристики сутенерства, определена сущность указанной научной категории, а также дана характеристика отдельным ее элементам: способ и обстановка преступления, следовая картина, личность потерпевшего и преступника. Исследованы типичные способы подготовки, совершения и укрытия сутенерства. Доказано, что в большинстве случаев имеет место полноструктурный состав способа преступления, поскольку во всех случаях организованные группы применяют отдельные элементы его подготовки и сокрытия.

Раскрыта обстановка сутенерства через совокупность объективных и субъективных факторов, условий материальной обстановки, территориально-временных характеристик места и времени. Исследована следовая картина сутенерства. Определена структура организованной группы и криминалистически значимые признаки ее членов. Дана характеристика личности потерпевшего.

Отражены особенности организации и планирования расследования сутенерства, сформированы правила построения и проверки следственных версий, определен круг обстоятельств, которые подлежат установлению.

Предложены типичные следственные ситуации, которые возникают на первоначальном этапе расследования, и соответствующие программы действий, которые направлены на их разрешение. Рассмотрен порядок действий следователя во время получения заявлений и сообщений о фактах сутенерства, в соответствии с типичными следственными ситуациями расследования, определен алгоритм их действий. Рассмотрены организационные и тактические особенности расследования сутенерства, а также разработаны рекомендации относительно проведения отдельных процессуальных действий (допрос подозреваемого, свидетеля и потерпевшего, следственный эксперимент).

Выявлены тактические ошибки, которые допускают следователи во время проведения отдельных следственных (розыскных) действий, предложен алгоритм их разрешения. Разработан ряд предложений, направленных на усовершенствование практики расследования преступлений в сфере морали, уточнены отдельные научные категории.

Ключевые слова: сутенерство, сводничество, организованная группа, проституция, криминалистическая характеристика, досудебное расследование, следственная ситуация, следственная версия, следственные действия, тактика, допрос, следственный эксперимент.

SUMMARY

Buzhdyganchuk E. Y. Investigation of pimping, committed co by an organized group. – Qualification scientific work on the rights of a manuscript.

Thesis for a candidate's degree in law, specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; forensic examination; operative search activity. – PJSC «Higher Educational Institution «Interregional Academy of Personnel Management». – Kyiv, 2020.

The dissertation at the monographic level explores the theoretical and practical features of organizational and tactical support of the investigation of pimping committed by an organized group, as well as outlines and characterizes the constituent elements of the forensic characteristics of such a crime.

Due to the scientific analysis, the concept of forensic characteristics of the investigated offense is formulated, the essence of the specified scientific category is defined, as well as its constituent elements are defined: the mode of committing the crime, the situation of the crime, the trace picture, the identity of the victim (leader and members of the organization). Typical ways of preparation, direct committing and concealing pimping are outlined. It is proved that in most cases there is a complete structural structure of the method, because in all cases organized groups apply separate elements of preparation and concealment. The situation is considered through a set of objective and subjective factors and material conditions, space-time characteristics of place and time. The following picture of pimping has been investigated.

The structure of the criminal group was separated, the criminalistically significant features of the group and its members (perpetrators, the organizers of the crime) were identified, and the character of the victim was given.

The peculiarities of the organization and planning of the investigation of pimping committed by an organized group are covered. The peculiarities of the initial stage of the investigation were determined, a list of circumstances to be established was formed. The basic typical investigative situations emerging at the initial stage of criminal proceedings and the appropriate action programs aimed at resolving them are offered.

The systematic analysis of the tactical bases of providing pimping investigation has been carried out. Practical recommendations on the organization and tactics of interrogation of the suspect, witness and victim, as well as the investigative experiment, were developed.

Key words: pimping, pandering, prostitution, place of fornication, organized group, criminalistic characteristics, pretrial investigation, investigative situation, version, investigative actions, tactics, interrogation, investigative experiment.

Наклад 100. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 0,9.
Підписано до друку 20.03.2019. Замовлення 198.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (098) 455-41-17
E-mail: lesya3000@ukr.net